

כחומר ביד היוצר

דליה מרקס

הרצאה 5

וידוי

ויקרא טז, כא-כב

וְסַמַּךְ אֶהְרֹן אֶת-שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי וְהִתְוֹדָה עָלָיו
אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת-כָּל-פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל-חַטָּאתָם
וְנָתַן אֹתָם עַל-רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד-אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּר
וְנָשָׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹתָם אֶל-אֲרֶץ גְּזֵרָה
וְשִׁלַּח אֶת-הַשְּׁעִיר בַּמִּדְבָּר.

תהלים לב, ה

חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ

וְעוֹנִי לֹא כִסִּיתִי

אֲמַרְתִּי אֹדֶה עָלַי פְּשָׁעִי לֵה'

וְאַתָּה נִשְׂאתָ עוֹן חֲטָאתִי סְלֵה,

במדבר ה, ה-ז

וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוּ-אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חַטָּאת הָאָדָם לְמַעַל מִמֶּנּוּ בַה'; וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא וְהִתְוֹדוּ אֶת-חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהִשְׁיב אֶת-אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתוּ יֶסֶף עָלָיו,

יהושע ז, יט-כ

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-עָכָן בְּנֵי שִׁים-נָא כְבוֹד לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן-לוֹ תוֹדָה; וְהִגַּד-נָא לִי מָה עָשִׂיתָ אֶל-תְּכַחַד מִמֶּנִּי וַיַּעַן עָכָן אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אָמְנָה אָנֹכִי חָטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכִזַּאת וְכִזַּאת עָשִׂיתִי,

ספר שושנה מו-נא

ויאמן העם אל דברי הזקנים השופטים
וישפטו אותה משפט מוות, ותזעק שושנה
בצרת נפשה ותאמר, ה' אלוהים לך נגלו כל
תעלומות, וחדשות אתה יודע בטרם
תצמחנה, ידעת גם ידעת כי אין בפיהם
נכונה, וכי שקר העידו עלי, ועתה הנני
הולכת למות, גם כי ניקיתי מן הפשע אשר
בדו מלבם הרע, וישמע אלוהים את נאקתה
וייעתר לה,

סדר בוקר
תכנית הלימוד היומית של בית אבי חי

ספר שושנה מו-נא

ויאמן העם אל דברי הזקנים השופטים
וישפטו אותה משפט מוות, ותזעק שושנה
בצרת נפשה ותאמר, **ה' אלוהים לך נגלו כל**
תעלומות, וחדשות אתה יודע בטרם
תצמחנה, ידעת גם ידעת כי אין בפיהם
נכונה, וכי שקר העידו עלי, ועתה הנני
הולכת למות, גם כי ניקיתי מן הפשע אשר
בדו מלבם הרע, וישמע אלוהים את נאקתה
וייעתר לה,

וידוי הכהן הגדול ביום הכיפורים א

משנה יומא ג, ח

בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח
ראשו לדרום ופניו למערב והכהן עומד במזרח ופניו
למערב וסומך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר,
אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי אנא
השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי
ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת
משה עבדך, 'כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' [ויקרא טז]
והן עונין, אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

משנה סנהדרין ו, ד

הָיָה רַחֹק מִבֵּית הַסֵּקִילָה כְּעֶשְׂרֵי אַמּוֹת, אוֹמְרִים לוֹ, הַתְּוֹדָה,
שָׁכַן דֶּרֶךְ הַמוֹמְתִין מִתְּוֹדִין, שְׁכַל הַמְּתוֹדָה – יֵשׁ לוֹ חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא, שָׁכַן מְצִינוּ בְּעֶכָּן, שְׁאָמַר לוֹ יְהוֹשֻׁעַ, "בְּנִי, שִׁים
נָא כַּבּוּלָה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תוֹדָה" וְגו' (יהושע ז, יט),
וַיַּעַן עָכָן אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר, "אֲמַנָּה אֲנֹכִי חָטָאתִי [לָה' אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל] וְכִזַּאת [וְכִזַּאת עָשִׂיתִי]" (שם), וְגו'.

וידוי הכהן הגדול ביום הכיפורים ב

משנה יומא ד, ב

[,,] בא לו אצל פרו שנייה וסומך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר, אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך ככתוב בתורת משה עבדך, 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' [ויקרא טז] והן עונין אחריו, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

וידוי הכהן הגדול ביום הכיפורים ג

משנה יומא ו, ב

בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתוודה וכך היה אומר אנא השם עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל אנא בשם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעוו ושפשעו ושחטאו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בתורת משה עבדך לאמר, 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' (ויקרא טז), והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,

משנה יומא ח, ט

האומר, אחטא ואשוב, אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה!;

בבלי תענית טז, ע"ב

אמר רב אדא בר אהבה אדם שיש בידו עבירה ומתודה ואינו חוזר בה למה הוא דומה לאדם שתופס שרץ בידו שאפי' טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה זרקו מידו כיון שטבל בארבעים סאה מיד עלתה לו טבילה שנאמר, 'ומודה ועוזב ירוחם' (משלי כח), ואומר, 'נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים' (איכה ג)

בבלי כריתות יז

עיקר הוידוי הוא בפה, להיות מודה בשפתיו על החטא,

רמב"ם הלכות תשובה

מצות עשה אחת, והיא שישוב החוטא מחטאו לפני ה', ויתודה [,,,]

א, א כל המצוות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה--אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה--כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר "איש או אישה כי יעשו מכל חטאת האדם [,,,] והתוודו, את חטאתם אשר עשו" (במדבר ה, ו-ז) זה וידוי דברים, ווידוי זה מצות עשה,

רמב"ם, הלכות תשובה, א

ב כיצד מתוודה--אומר אנא ה' חטאתי עויתתי פשעתי לפניך, ועשיתתי כך וכך, והרי ניחמתי ובושתתי במעשיי, ולעולם איני חוזר לדבר זה, זה הוא עיקרו של וידוי; וכל המרבה להתוודות ולהאריך בעניין זה, הרי זה משובח,

ג וכן בעלי חטאות ואשמות--בעת שמביאין קרבנותיהם על שגגתן או על זדונן, אין מתכפר להן בקרבנם, עד שיעשו תשובה, ויתוודו וידוי דברים, שנאמר "והתוודה--אשר חטא, עליה" (ויקרא ה, ה),

תוספתא, כפורים ד, הלכה יד

מצות וידוי ערב יום הכפורים עם חשיכה, אבל אמרו
חכמים, מתודה אדם קודם שיאכל וישתה, שמא תטרף
דעתו בתוך אכיל' ושתיה, ואע"פ שהתודה קודם שיאכל
וישתה, צריך שיתודה לאחר אכילה ושתיה, שמא אירע
דבר קלקלה בסעודה, ואע"פ שהתודה לאחר אכילה
ושתיה צריך שיתודה ערבית, ואע"פ שהתודה ערבית
צריך שיתודה שחרית, ואע"פ שהתודה שחרית צריך
שיתודה במוסף, ואע"פ שהתודה במוסף צריך שיתוד'
במנחה, ואע"פ שהתודה במנחה צריך שיתודה בנעילה
שמא אירע בו דבר קלקלה כל היום כולו,

תוספתא, כפורים ד, הלכה יד (המשך)

היכן הוא אומר? אחר תפלה והעובר לפני התיבה
אומרה ברביעית, ר' מאיר או', מתפלל שבע וחותם
בוידוי, וחכמים או', מתפלל שבע ואם רצה לחתום
בוידוי חותם, וצריך לפרוט את החטא, דברי ר' יהודה בן
פתירא שנ' 'אנא חטא העם הזה חטאה גדולה' (שמות
לב), ר' עקיבא אומ', אין צריך, אם כן למה נאמ' 'ויעשו
להם אלי זהב'? אלא כך אמ' המקום, מי גרם להם
שיעשו להם אלי זהב? אני שהרביתי להם זהב,

בבלי יומא פו, עמוד ב

תנו רבנן, עבירות שהתוודה עליהן יום הכיפורים זה, לא יתוודה עליהן יום הכיפורים אחר; ואם שנה בהן, צריך להתוודות יום הכיפורים אחר, ואם לא שנה בהן וחזר והתוודה עליהן, עליו הכתוב אומר, ככלב שב על קיאו, כסיל שונה באיוולתו, רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל שכן שהוא משובח, שנאמר, "כִּי פָשַׁעִי אָנִי וְחַטָּאתִי נִגְדִי תִמְיֵד" (תהלים נא, ה)

וצריך לפרוט את החטא, שנאמר, "אָנָּא חָטָא הָעַם הַזֶּה חַטָּאָה גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב" (שמות לב, לא), דברי רבי יהודה בן בבא, רבי עקיבא אומר, "אֲשֶׁרִי נִשְׁוִי פָשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה" (תהלים לב, א)

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד ב

תנו רבנן, מצות וידוי ערב יום הכפורים עם חשכה, [ממשיך
כבתוספתא], מאי אמר? –

אמר רב, אתה יודע רזי עולם,
ושמואל אמר, ממעמקי הלב,
ולוי אמר, ובתורתך כתוב לאמר,
רבי יוחנן אמר, רבון העולמים,

רבי יהודה אמר, כי עונותינו רבו מלמנות וחטאתינו עצמו מספר,
רב המנונא אמר, אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי עכשיו שנוצרתי
כאילו לא נוצרתי עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי הרי אני לפניך
ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך שלא אחטא ומה
שחטאתי מרוק ברחמיך אבל לא על ידי יסורין, <<

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד ב (המשך)

והיינו וידויה דרביא כולה שתא, ודרב המנונא זוטא ביומא דכפורי,
אמר מר זוטרא, לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו, אבל
אמר אבל אנחנו חטאנו - תו לא צריך,
דאמר בר המדודי, הוה קאימנא קמיה דשמואל, והוה יתיב, וכי
מטא שליחא דצבורא ואמר אבל אנחנו חטאנו קם מיקם, אמר,
שמע מינה, עיקר וידוי האי הוא,

הוידוי הקצר

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ
תָּבוֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתנוּ וְאֵל תְּתַעַלֵּם מִתְחַפְּתֵנוּ.
שָׂאִן אֲנַחְנוּ עֵזִי פָּנִים וְקִשִּׁי עֲרֹף לֹאמֹר לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ
צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ.

אֲשַׁמְנָה, בְּגִדְנָה, גְּזֹלְנָה, דְּבַרְנָה דְּפִי.
הָעֵוִינוּ, וְהִרְשַׁעְנוּ, וְזָדְנָה, חָמְסָנוּ, טָפְלָנוּ שָׁקֵר.
יַעֲצָנוּ רָע, כּוֹזְבֵנוּ, לֹצְנוּ, מְרֻדְנָה, נֹאֲצָנוּ,
סֹרְדָנוּ, עֵוִינוּ, פֹּשְׁעָנוּ, צָרְדָנוּ, קִשִּׁינוּ עֲרֹף.
רִשְׁעָנוּ, שִׁחַתְנוּ, תַּעֲבָנוּ, תַּעֲיִנוּ, תַּעֲתָעָנוּ.

סָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמְשַׁפְּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה
לָנוּ, וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ, כִּי אִמְתָּ
עֲשִׂיתָ, וְאֲנַחְנוּ הִרְשַׁעְנוּ.

מסעי' ס

(סידור תפילת האדם)

הוידוי הארוך

עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִנּוּס וּבְרָצוֹן,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִמוּץ הַלֵּב.
עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּבִלִי דְעֵת,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּבִטּוּי שְׁפָתַיִם.
עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּגָלוּי וּבִסְתֵר,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּגָלוּי עֲרִיזוֹת.
עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַבּוּר פֶּה,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמִרְמָה.
עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהוֹנָאת רֵעַ,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב.
עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוַעֲדַת זְנוּת,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוַדּוּי פֶּה.
עַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזִלְזוּל הוֹרִים וּמוֹרִים,
וְעַל חֵטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן וּבְשִׁגְגָה [...]

וְעַל כָּלֵם, אֱלוֹהֵי סְלִיחוֹת,
סְלַח לָנוּ, מַחֲל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

וידוי, דוב אברמסון

כחומר ביד היוצר

דליה מרקס

הרצאה 6

סדר העבודה

[ב]

"אשחנו בגדנו": וידויים ישנים וחדשים

תוכנית שנים-עשר הצעדים נועדה לסייע לאנשים ונשים מכורים להתמודד עם התמכרותם ולהתגבר עליה. היא מורכבת מתריסר שלבים, שכל אחד מהם מבוסס על אלה שקדמו לו. הצעד הראשון של התוכנית הוא: "הוֹדִינו שאנו חסרי-אונים מול התמכרותנו, שחינו הפכו לבלתי ניתנים לניהול". ההודאה בהתנהגות המזיקה היא שלב הכרחי ובסיסי לכל שינוי שאנו מבקשים לעשות. ללא ההכרה בטעויותינו, לא יוכל להתקיים כל שינוי. אמת זו, שאותה גילו במאה העשרים אלה המבקשים להתמודד עם בעיות של אלכוהול, עישון, הימורים או אכילה כפייתית, הייתה ידועה לחכמינו מקדמא דנא.

"חטאתי – אודיעך"

בספר תהלים אנו מוצאים את **תמצית רעיון הווידוי**: "חטאתי אודיעך וְעוֹנִי לֹא כִסִּיתִי אֶמְרָתִי אֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי לֵה' וְאֶתָּה נִשְׁאָתָ עוֹן חֲטָאתִי סֵלָה" (תהלים לב, ה). החוטא מודה בחטאו ומתוודה עליו מתוך אמונה שהאל יכיל את המעשה ויסלח לעושהו.

כבר בתורה מופיע החיוב בווידוי ביום הכיפורים, אלא שכאן החיוב הוא על הכוהן הגדול בלבד: "וְסִמַּךְ אֶהָרֶן אֶת שְׂתֵי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חֲטָאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדַבְּרָה" (ויקרא טז, כא). הכוהן סומך ידיו על ראש השעיר המשתלח ומעביר אליו

ד"ר מלילה הלנר-אשד לימדה אותי שהלימוד בספר הזוהר על הווידוי מבוסס כולו על הפסוק הזה מתהלים, ספר המיוחס לדוד, שהיה גם חוטא גדול וגם, לפי חז"ל, בעל תשובה גדול: "חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ וְעוֹנִי לֹא כִסִּיתִי אֶמְרָתִי אֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי לֵה' וְאֶתָּה נִשְׁאָתָ עוֹן חֲטָאתִי סֵלָה" (תהלים לב, ה). הזוהר מספר על רבי חייא ורבי יוסי הצועדים בדרך ומשוחחים על הפסוק הזה.

רבי חייא תוהה על מה שנראה כחזרות בפסוק, האם לא מספיק לומר "חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ"? מדוע יש צורך בהמשך הפסוק? רבי יוסי המהלך לצדו עונה לו שהווידוי הוא בראש ובראשונה ההתמודדות עם הרצון להעלים ולהסתיר את מעשינו הרעים. הווידוי הוא דרך לספר על מה שעשינו לשכינה, האמא הקוסמית הגדולה. זו המשמעות של "חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ". המשך הפסוק "וְעוֹנִי לֹא כִסִּיתִי" הוא שלב נוסף, זהו הווידוי בפני היצר והיצריות שלנו, הצד באישיותנו רוחש התשוקות, שלעתים מעורר אותנו לחצות את הגבולות של הנכון והראוי. הזוהר משייך את המילים הבאות: "אֶמְרָתִי אֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי לֵה'", למערכת מושגים רשמית ופורמלית, שעניינה נטילת אחריות על מעשינו. כאן המתווה הוא כאדם העומד לפני מלך רם ונישא ומפרט את פשעיו. וזהו, כידוע, הדימוי הנפוץ ביותר של יום הכיפורים.

כאן מגיע החלק המהפכני והנועז ביותר בדרשה בזוהר: התהליך הארוך והמחייב של וידוי לשכינה, ליצריות, ולבסוף למלך, הוא מסע ארוך וקשה ולעתים מייאש אבל יש לו תוחלת. רבי יוסף מבין את סוף הפסוק: "וְאֶתָּה נִשְׁאָתָ עוֹן חֲטָאתִי סֵלָה", כהצעה מיוחדת וגואלת, להניח את כובד משא האשמה בחיקו של האל למשמרת. את המעשים הרעים שלנו, השגגות והזדונות, שעליהם התוודינו כל צורכינו, אנחנו נקראים למסור לקב"ה, המסוגל לשאת את האדם על כל צדדיו הקשים.

אחרי הווידוי התובעני שנעשה מעומק הלב, מציע הזוהר למסור את המעשה הרע לאלוהים כדי שנוכל להמשיך ולהתפתח. הלנר-אשד מוסיפה שכך אנו "משתחררים מתחושת הבדידות הקיומית של האשמה. איננו דחויים ונידחים עוד. האלוהות, בפניה הרחומות והעתיקות והאחדותיות, נושאת בתוכה את עווננו כמו סערה בים הגדול".

את עוונותיהם של ישראל, פשעיהם וחטאיהם, שעליהם הוא מתוודה. הכוהן הגדול היה זה שהתוודה על חטאי ישראל. התורה מצווה אמנם גם על היחיד להתוודות על חטאו (למשל, ויקרא ה, ה) אבל היה זה החידוש של חז"ל, שהדגישו את חשיבות הווידוי כמצווה של כל אדם ואדם ודרשו את הרצינות והמחויבות שלא לחזור על העבירה:

אמר רב אדא בר אהבה: אדם שיש בידו עבירה ומתודה ואינו חוזר בה למה הוא דומה? לאדם שתופס שרץ בידו שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה. זרקו מידו כיון שטבל בארבעים סאה מיד עלתה לו טבילה. (בבלי תענית טז, ע"ב)

הווידוי, שהיה בראשיתו טקסט פרטי שאותו אמרו המתוודים מליבם, קיבל עם הזמן נוסח קבוע (אם כי אנשים המשיכו לומר את וידייהם האישיים במקביל לנוסחים הקבועים). וכך נוצרו להם שני הווידויים, הקצר והארוך הנאמרים בלשון רבים, הן כדי להקל על החוטאים להתוודות על חטאם והן מתוך הכרה שאם אחד בקהילה חטא, הכול אחראים. הווידוי הקצר בנוי לפי סדר הא"ב.

מעניין לשים לב לכך שרוב החטאים הללו הם חטאים בתחום המוסר הקשורים בקלקולים שבין אדם לחברו ולא בעניינים מן התחום הטקסי. אין כאן למשל פירוט חטאים הקשורים באכילת מזון לא כשר, בהימנעות מתפילה או בחוסר אמונה. לווידוי הארוך נוסחים שונים, נוסחו הראשוני היה קצר יחסית והוא התארך עם השנים, וגם הוא נאמר בלשון רבים. בחלק מהנוסחים יש שני משפטים לכל אחת מהאותיות והוא מתחיל במילים: "על חטא שחטאנו לפניך באנס וברצון. ועל חטא שחטאנו לפניך באמוץ הלב. על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת. ועל חטא שחטאנו לפניך בבטוי שפתים. על חטא שחטאנו לפניך בגלוי ובסתור".

הווידוי הקצר:
אֲשַׁמְנֶה, בְּגִדְנִי, גְּזֻלְנִי, דְּבַרְנִי דַּפְּי.
הָעֵינִי, וְהַרְשַׁעְנִי, יִדְוְנִי, חֲמַסְנִי, טַפְּלִנִּי שְׁקֵר.
יַעֲצָנִי רָע, כִּזְבָּנִי, לָצָנִי, מְרִדְנִי, נֶאֱצָנִי,
סַרְדְּנִי, עֵינִי, פְּשַׁעְנִי, צָרְדְּנִי, קִשְׁיִנִּי עֶרְף.
רְשַׁעְנִי, שְׁחָטְנִי, תַּעֲבָנִי, תַּעֲיִנִּי, תַּעֲפָעְנִי.

ווידוי של נער רגיש וחיוסר

בחודש אלול של שנת תר"ן כתב נער רגיש בן שבע-עשרה מכפר בתחום המושב (כיום באוקראינה) מכתב נואש, ואפילו אובדני, להוריו ולחבריו. הוא רק הגיע לשיבת וולוז'ין, "אם הישיבות" היוקרתית, אבל היה בודד ומאוכזב מלימודיו. הנער עזב את הישיבה, עבר לאודסה ומאוחר יותר עלה ארצה. שמו הוא חיים נחמן ביאליק, מי שנחשב לימים למשורר הלאומי של ישראל. לקראת סוף המכתב הארוך הוא כותב וידוי מכמיר לב על מצבו (ראו בעמוד הבא). ביאליק בחר במבנה הווידוי המסורתי, שאותו הכיר היטב, והשתמש בו כדי לבטא את כאבו האישי ביותר. ואולם במידה רבה, הווידוי של ביאליק הפוך מזה המסורתי, שכן במקום להכות על חזהו שלו

בבקשת סליחה, הוא משתמש בנוסח הווידוי כדי להכות על חזותיהם של אלה שהביאו שגרמו לו סבל וכאב – הוא אינו מכה על חטא זלזול הורים ומורים אלא על זלזולם של אלה בו. כשהוא מדבר על חטאים שחטאו כנגדו "בגלוי שבסתר", עולות על הדעת עוולות ופגיעות הנעשות בחיק המשפחה ונסכרים בסכר סודותיה. למרות תחושת המוות הקרוב המובע בדבריו של ביאליק, זמן קצר לאחר כתיבת המכתב הוא עוזב את הישיבה ועבר אל אודסה, הבירה התרבותית של יהדות מזרח אירופה ולאחר מכן הגיע לארץ ישראל.

וידויים חדשים

תנופה גדולה של כתיבת וידויים חדשים ניכרת בעשורים האחרונים. רובם עוקבים אחרי המבנה האלפביתי המסורתי אם כי מוסיפים תכנים חדשים ומעודכנים. אחד מהם הוא הווידוי החברתי שכתב הרב מוטי רותם:

וכך כתב חיים נחמן ביאליק הנער:
מת לבי בקרבי... וגם אני הנני
הולך למות... קצתי בחיי ואהיה עלי
למשא... אך אתודה-נא טרם מוטי,
אתן תודה על שגיאותי וחטאי, כי
מודה ועוזב ירחם, אכה כף על ירך
ואתופף על לבי ואומר: על חטא
שחטאו אבותי באנס וברצון, ועל
חטא שחטאו לפני באמוץ הלב; על
חטא שחטאו לפני בבלי דעת, ועל
חטא שחטאו לפני בגלוי שבסתר...
וע"ח שחטאו לפני בדעת ובמרמה,
וע"ח שחטאו הורי ומורי בזלזולי,
וע"ח שחטאו בחזק-יד, וע"ח שחטאו
בטפשות הלב, וע"ח שחטאתי ביודעים
ובלא יודעים, ועל כלם אלוה סליחות
סלח להם, מחל להם, כפר להם.
ועל חטאים שאני עולה עליהם עולה
כליל... [...] ועל חטאים שהכיתי
בחיים מלקות ומכות מרדות, בין
שהייתי חזב, ובין שלא הייתי חזב
[...] על כלם תסלח ותמחול ותכפר
להם, כי אתה סלחן ומחלן וכו' וכו'
וגוי.³¹

אָטמָנו	אָזְנֵינוּ מִזְעָקָת דָּל וְאִמְלָל
בָּזְנוּ	לִישָׁר דָּרָךְ וּנְקִי כַפַּיִם
גָּבַהּ	לְבַנּוּ
דָּחִינוּ	דָּרָךְ אֶרֶץ מַחֲיֵינוּ
הִסְפַּמְנוּ	עַם בְּעַלְי מָאָה
וּפְרָנוּ	עַל הַקְּדָשָׁה
זָבַחְנוּ	לְעֵגֶל הַזֶּהָב
חִרְטָנוּ	עַל דְּגֻלְנוּ "יֵרֵק בְּחִיל יֵרֵק בְּכַח"
טָחְנוּ	חֶפֶץ אֶת חֲדָרֵי לְבַבְנוּ
יְכַלְנוּ	אֶף לֹא רָצִינוּ
פָּרִינוּ	בוֹר לְחַמִּימֵי דָרָךְ
לְטַשְׁנוּ	עֵין אֶל זוּלְתָנוּ
מִהְרָנוּ	לְהָרִים קוֹל וְיָד
נִצַּלְנוּ	כָּל הַזְדַּמְנוּת לְנַצֵּל
סָמְכְנוּ	עַל עֲצָמְנוּ
עִבְדְנוּ	אֱלִילֵי נֶכֶר
פָּחַדְנוּ	לְהַכְרִיז עַל הָאֱמֶת בְּקוֹל
צָחֲקְנוּ	וְלַעֲגָנוּ לְרֵשׁ
קִדְשְׁנוּ	אֶת הַחַל וְאֶת הַחֲמֵר
רָאִינוּ	וְלֹא הִעֲדָנוּ
שָׁכַחְנוּ	אֶת שְׁלֹא נָעַם לָנוּ לְזָכֹר
תִּפְשְׁנוּ	מִרְבֵּה לֹא תִפְשְׁנוּ. ³²

עוד נכתבו בשנים האחרונות וידויים רבים, חלקם בעל אופי פוליטי וחלקם בעל אופי של פרודיה – כמו וידוי של תנועת "יש גבול" ושל רבנים שומרי משפט, וידוי של תנועת להב"ה (למניעת התבוללות בארץ הקודש), וידוי אקולוגי, וידוי על חטאים הקשורים בנהיגה לא בטוחה או באי-הכנת שיעורים ועוד ועוד. אביא שתי דוגמאות: וידוי פוליטי ופרודיה של וידוי. **וידוי פוליטי** חריף כתבה רבקה לוביץ, טוענת רבנית שמייצגת נשים בבתי דין רבניים, בעקבות ניסיונותיה הקשים במוסד זה. היא כתבה וידוי ובו היא מציעה לדיינים להכות על חטאים כלפי נשים ואנשים בכלל הבאים לפנייהם בדין. מובן שאין היא מצפה שהדיינים אכן ינהגו כהצעתה, אבל מטרתה היא להעלות את המודעות הציבורית לעוולות שעליהן היא מתריעה. הטקסט הזה הוא חזק ורבי-עוצמה גם אם אינו עונה להגדרה היסודית של וידוי, שבו אדם מכה על חטאו שלו. ועתה פרודיה של וידוי, וידוי שחיבר העיתונאי והלשונאי רוביק רוזנטל, שבו אנו נקראים להכות על חטא עיוות השפה העברית. להלן שלושה בתיים מתוך הוידוי שלו:

וידוי לדיין / הרבנית רבקה לוביץ
 מה נאמר לפניך יושב מרום, ומה נספר לפניך שוכן שחקים, הלוא כל הנסחרות והנגלות אתה יודע.

על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון – אונס – משום שהסתכלנו מעבר לכתף הימנית וראינו שם רבנים מחמירים, והרגשנו אנוסים להחמיר. וברצון – משום שלפעמים, גם מבלי להסתכל מעבר לכתף, רצינו להחמיר ולהקשות על אנשים.

על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת – שלא תמיד ידענו מה גודל סבלם של בני המשפחה כאשר התמהמהנו וסחבנו את התיק במשך שנים רבות.

על חטא שחטאנו לפניך בגילוי עריות – כמו למשל במקרה ההוא שאמרנו שאין מקום לחייב את הבעל בגט, כי המעשים שעשה לילדה שלו לא קשורים לעניין שבינו לבינה, ואינם מהווים עילה לגט [...]

על חטא שחטאנו לפניך בלצון – שלפעמים קצת צחקנו על גרים ושאלנו אותם שאלות שטותיות. כמו למשל כששאלנו גיורת אמנית מה יקרה אם נוריד תמונה שלה מהקיר ונגיש עליה כוס קפה – האם זה יהיה מוקצה בשבת (חה חה חה) [...].³³

הוידוי הלשוני / רוביק רוזנטל
 על חטא שחטאנו לפניך בעלגות לשון ועל חטא שחטאנו לפניך בהקס הַבְּנִיּוֹת על פי אַתְּ הַהִפְעִיל לְהַפְעִיל הַפְּכַנּוּ וְאַתְּ הַחִירִיק מוֹ הַעֲבָרִית הַשְּׁלַכְנוּ וְאַתְּ שְׁעַנְרִי הַדְּקָדוּק לֹא הַפְּנַמְנוּ מֵהַ יֵשׁ לְדַבֵּר, הַפְּעַם הַגְּזַמְנוּ וְעַל כָּלֵם, אֲלוֹהַּ סְלִיחוֹת, סְלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

על חטא שחטאנו לפניך בנטות גרון ועל חטא שחטאנו לפניך בעצלות ההגה על פי הַיְתָה הַחִית לְכֹף וְהַשְׁחַר לְמִכָּר וְהַיְתָה הַעֲיוֹ לְאֵלֶיךָ וְהַעֲפֹר לְאֶפֶר נְאֻלְמָה גַם הֵא, לְאַשְׁפָּה פְתַנְאֵל וְעַמָּה גַם הַיּוֹד: אֵל אֵל אִי־סְרָאֵל. וְעַל כָּלֵם, אֲלוֹהַּ סְלִיחוֹת, סְלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.

על חטא שחטאנו לפניך בזדון ובשגגה ועל חטא שחטאנו לפניך בחלופי מינים שְׁלֶשָׁה יְלָדוֹת הִלְכוּ לְמַתְנַ"ס הוֹצִיאוּ שְׁתֵּי שְׁקָל מִתּוֹךְ הַמְּכַנֵּס קָנוּ לְעֲצָמָם מִיְנֵי פְרָגִימָה מְשֻׁמָּה פְּנוּ הֵם לְצַמַּת הוֹמָה וְעַל כָּלֵם, אֲלוֹהַּ סְלִיחוֹת, סְלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כִּפֹּר לָנוּ.³⁴

וידויים חעציחים

לפני שנים אחדות גיליתי סוג חדש של וידויים, שבהם משתקפת תיאולוגיה אחרת לגמרי – תיאולוגיה של העצמה. כאן משנים את האופי היסודי של הוידויים עצמם. במקום להכות על חטא, אנו נקראים לחבק את חולשותינו כדי ליצור שינוי וכדי להכיר במה שאינו ניתן לשינוי. במקביל אנו מתבקשים גם להכיר בזכויותינו. הנה שני נוסחים מן הסוג הזה. הראשון, "אהבנו", לקוח מן המחזור של קהילת "נאוה תהילה" בירושלים, וחיברו אותו הרב רות גן קגן ונחשון דוד כרמי:

אָהַבְנוּ, בְּרַבְנוּ, גְּמַלְנוּ חֶסֶד, דָּרַשְׁנוּ אֱלֹהִים,
הִשְׁתָּאֵנוּ, וְהִקְשַׁבְנוּ, זָכַרְנוּ טוֹב, חִבְּקֵנוּ, טַפְּלֵנוּ, גְּרָאֵנוּ חֶטָּא,
פְּבִשְׁנוּ יֵצֶר, לְמַדְנוּ מִטְּעִיּוֹת, מְחַלְנוּ, נוֹלְדֵנוּ, סַעֲדֵנוּ, עֲזָרְנוּ, פְּתַחְנוּ דְלָת,
צַחֲקֵנוּ, קִרְבְּנוּ, רָקְדֵנוּ, שְׁמַרְנוּ תוֹרָה, תְּמַכְנוּ.³⁵

את הנוסח השני כתבה פרופ' ורד נועם, חוקרת תלמוד מאוניברסיטת תל אביב. הוידוי שלה משקף גישה שהיא תובענית וסלחנית כאחד, עתים צלחה דרכנו, עתים לא, אין אנו מושלמים אבל אנו מבקשים להכיר במאמצנו:

אָהַבְנוּ,
בְּנֵינוּ,
גִּדְלָנוּ,
דָּאֲגָנוּ,
הִשְׁתַּדְלָנוּ, וְהִצַּלְחָנוּ חֶלְקֵי־ת.
זִיפְנוּ לְפַעֲמִים.
חֶטְאֵנוּ, טְעִינוּ, יִצְאָנוּ מִזֶּה אֵיכָשְׁהוּ.
כְּאָבְנוּ, לְמַדְנוּ, מְעַדְנוּ, נִשִּׁינוּ.
סַלְחָנוּ מַעַט מִדֵּי לַעֲצָמָנוּ וְלֶאֱחָרִים.
עֲשִׂינוּ מִשְׁהוּ בְּכָל זֹאת.
פְּרַנְסָנוּ.
צַדִּיקָנוּ לְעֵתִים רְחוּקוֹת.
קִבְּלָנוּ הַרְבֵּה,
רְצִינוּ הַרְבֵּה מִדֵּי.
שְׁמַחְנוּ פְּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה אֲפֹשֶׁר וְצָרִיךְ.
תוֹדָה עַל הַכֹּל.³⁶

הגישה העומדת בבסיס של וידויים אלה גורסת שאין די בלחדול להרע אלא יש לעשות טוב. רבי יהודה אריה ליב אלטר (1847–1904), מחבר הפירוש החסידי "שפת אמת", דרש את הפסוק "סור מִרַע וְעֲשֵׂה טוב בְּקֶשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֵהוּ" (תהלים לד, טו), באומרו, שאם נעזוב את הרע ונתמקד בעשיית טוב, ממילא ייעלם הרע.³⁷